

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЛАБАНЬ ОЛЕНА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 347.926

**ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ВІДПОВІДАЧА
У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Хмельницький – 2020

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана у Хмельницькому університеті імені Леоніда Юзькова,
Хмельницька обласна рада.

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент,
БОНДАРЕНКО-ЗЕЛІНСЬКА
Надія Леонтіївна,
Хмельницький університет імені Леоніда
Юзькова, професор кафедри цивільного
права та процесу.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
ГУСАРОВ Костянтин Володимирович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри цивільного процесу;

кандидат юридичних наук, доцент,
ВАСИЛЬЄВА-ШАЛАМОВА
Жанна Віталіївна,
Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя.

Захист відбудеться «17» жовтня 2020 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 70.895.02 у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, конференц-зал (ауд. 907).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 38.

Автореферат розісланий «15» вересня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Ю. Черняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Гарантування прав і свободи людини є вершиною системи цінностей в правовому просторі кожної держави. Україна як правова держава взяла на себе зобов'язання визнавати, дотримуватись та захищати права і свободи людини (стаття 3 Конституції України). Статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод проголошено рівність усіх учасників процесу в праві на судовий захист. Належне виконання державою обов'язку із захисту прав та інтересів кожної людини обумовлено, в тому числі ефективною діяльністю судових органів.

Такі визначальні принципи цивільного процесу, як-то верховенство права, диспозитивність, змагальність та рівність сторін, за своєю природою передбачають не лише активну участь позивача та відповідача у процесі, але й спрямовуються на гарантування вказаним учасникам цивільного процесу належних та ефективних засобів захисту своїх прав та інтересів у суді.

Аналіз понад 2 тисяч судових рішень в справах цивільного судочинства з Єдиного реєстру судових рішень, а також конкретних матеріалів судових справ за період 2016-2019 роки свідчить, що реалізація відповідачами своїх правомочностей щодо власного захисту при вирішенні спорів залишається досить неоднозначною і ймовірно, незадовільною, зважаючи на те, що більше 70 % позовних вимог задоволено судами першої інстанції, і більше 60 % з них – в повному обсязі. Причинами такої ситуації можна назвати не стільки правоту і обґрунтованість позовних вимог чи юридичну обізнаність позивачів в особливостях процесуальної діяльності, скільки низький рівень підготовки відповідачів до судових процесів, зумовлений їх пасивною позицією, а також недостатність законодавчої регламентації механізмів захисту відповідача в межах цивільного процесу.

Варто також зазначити, що традиційними для науки цивільного процесуального права є дослідження процесуального статусу позивача через призму реалізації його права на позов, впливу різних видів позовів на судові рішення. Разом із тим процесуальному статусу відповідача приділено значно менше уваги з наукової точки зору.

Звертає на себе увагу той факт, що в доктрині цивільного процесуального права фактично відсутні комплекси дослідження усієї сукупності засобів захисту прав та інтересів відповідача, недостатньо уваги приділено специфіці реалізації принципів цивільного процесу через призму захисної діяльності відповідача. Найґрунтовніше вивчаються, як правило, окремі засоби захисту відповідача (відзив на позов, зустрічний позов).

Так, до прикладу, окремі засоби захисту відповідача, тлумачення змісту таких засобів через призму процесуальних гарантій, визначення змісту процесуального статусу відповідача ставали предметом досліджень таких авторів, як: Н. С. Алексєєва, Л. І. Анісімова, Н. Т. Арапов, С.С. Бичкова, Н. Л. Бондаренко-Зелінська, Ж. В. Васильєва-Шаламова, П. В. Гопкін, К.В. Гусаров, Д. Л. Давиденко, Х. А. Джавадов, О. В. Єрґоменко, Н. І. Клейн, С. В. Лазарєв, Д. Д. Луспеник, І. В. Пасайлюк, О. С. Пепеляшков,

І. М. Пятилєтов, О. С. Снідевич, О. С. Фонова, І. А. Хасаншин, Д. А. Хесин тощо.

Осмисленню захисту відповідача присвячено окремі наукові розвідки Г. Д. Васильєвої, М. М. Васильченка, А. М. Єлістратової, І. С. Комарова, Г. В. Молевої, Н. М. Трашкової та інших. Однак вказані дослідження базуються на тлумаченні діяльності відповідача із захисту своїх прав як діяльності суб'єкта соціального та правового конфлікту, опираються на правове регулювання інших країн, стосуються в тому числі особливостей господарського процесу, що має свою специфіку.

Окремі аспекти проблеми захисту відповідача побічно досліджуються в наукових працях, присвячених питанням поняття та механізмів реалізації судового захисту в цілому таких авторів, як: О. В. Абознова, Ю. В. Білоусов, М. А. Вікут, М. А. Гурвич, О. В. Ісаєнкова, П. П. Колєсов, М. В. Сидоренко, В. І. Тертишніков, К. С. Юдельсон Т. Б. Юсупов, Д. М. Чечот, М. С. Шакарян, М. І. Штефан, В. В. Ярков тощо.

Такий стан теоретичного осмислення досліджуваних проблем не можна назвати достатнім, оскільки засоби захисту прав та інтересів відповідача варто визнавати дієвими лише при комплексному застосуванні, що обумовлюється специфікою кожного окремого позову, обсягом та змістом доказів, наявних у позивача, та власне предметом та підставами самих позовних вимог. На сьогодні не сформована наукова позиція щодо мети захисту відповідача в цивільному процесі, а також кола і правової природи засобів, які можуть бути використані для досягнення зазначеної мети. Тому видається неможливим напрацювати єдину ефективну для усіх випадків модель поведінки відповідача в межах цивільного процесу, де він поетапно буде використовувати той чи інший засіб захисту, однак, на нашу думку, відсутність знань та наукового осмислення усього можливого арсеналу таких засобів, що можуть бути доступні для відповідача, може мати негативні наслідки для останнього.

З огляду на вищевказане, необхідною умовою визначення причин сформованої практики і пошуків варіантів підвищення ефективності гарантованих відповідачеві прав в межах цивільного процесу є системний аналіз категорії захисту прав та інтересів відповідача та засобів захисту як інструментів, спрямованих на його реалізацію та проведення ґрунтовного наукового дослідження в цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена (протокол № 5 від 22 грудня 2014 року) вченою радою Хмельницького університету управління та права. Дисертація виконана відповідно до наукової теми кафедри цивільного права та процесу на 2013–2017 роки «Удосконалення механізму правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» та на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105, що є складовою наукової теми

Хмельницького університету управління та права на 2013–2016 роки «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 0108U008927) та на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 01178U000103).

Мета і завдання дисертації. *Мета* дослідження полягає в тому, щоб на основі чинного цивільного процесуального законодавства України, узагальнення практики його застосування, наукових поглядів визначити особливості захисту прав та інтересів відповідача у цивільному процесі.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішити такі *завдання*:

- охарактеризувати процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі;
- встановити зміст поняття захисту прав та інтересів відповідача та засобів такого захисту;
- напрацювати класифікацію засобів захисту прав та інтересів відповідача;
- охарактеризувати спрощування як засіб захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі;
- з'ясувати особливостей мирової угоди як засобу захисту прав та інтересів відповідача;
- проаналізувати правові підстави наслідки залучення третьої особи як ефективного засобу захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі;
- охарактеризувати заперечувально-захисні засоби захисту відповідача в цивільному процесі;
- виокремити специфіку зустрічного позову як процесуального засобу захисту відповідача в цивільному процесі;
- встановити правові механізми забезпечувально-захисних заходів захисту прав та інтересів відповідача;
- з'ясувати процесуальні особливості застосування засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі і сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації такого захисту.

Об'єктом дослідження є цивільні процесуальні правовідносини, що виникають за участі відповідача у цивільному процесі.

Предметом дослідження є захист прав та інтересів відповідача у цивільному процесі/

Методологія дослідження заснована на меті і завданнях дисертаційної роботи, а також відповідно до об'єкта і предмета дослідження, зокрема було використано філософські (загальнонаукові) та окремі наукові методи пізнання, зокрема, метод системно-структурного аналізу, історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний методи, методи догматичного (логічного) аналізу і тлумачення правових норм та інші наукові методи дослідження правових явищ.

Застосування *історичного методу* дослідження правових явищ дозволило проаналізувати ретроспективні аспекти визначення понять «захист прав та інтересів відповідача», «засоби захисту відповідача», «зустрічний позов» їх ознак та змісту (*підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 3.2*). Метод *системно-структурного*

аналізу застосовано для дослідження поняття, змісту та класифікаційних критеріїв заходів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі (підрозділи 1.3, підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4). *Формально-логічний метод* було використано для побудови структури роботи, викладу основних положень дисертаційного дослідження, формулювання визначень, обґрунтування висновків та пропозицій до удосконалення чинного законодавства. Через призму формально-логічного методу проаналізовано цивільне процесуальне законодавство у досліджуваній сфері та практика його застосування (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4). *Порівняльно-правовий метод* використано для дослідження особливостей забезпечувально-захисних засобів захисту відповідача (підрозділ 3.3). Формулювання висновків і пропозицій, які містяться у дисертації, зроблено за допомогою методу *догматичного (логічного) аналізу і тлумачення правових норм* (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4).

Нормативною основою дисертації є акти цивільного процесуального законодавства України та законодавства окремих зарубіжних країн.

Емпіричну основу дослідження становлять цивільне процесуальне законодавство України та низки інших країн, постанови та роз'яснення вищих судових інстанцій, матеріали судової практики та судової статистики.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що вперше у вітчизняній науці цивільного процесуального права комплексно досліджено захист прав та інтересів відповідача. У результаті дослідження сформульовано низку нових положень, висновків і пропозицій, а саме:

уперше:

1) обґрунтовано, що мирова угода, як засіб захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, характеризується такими ознаками: наявність гарантій захисту інтересів відповідача; справедливий баланс між первинними позиціями сторін та умовами мирової угоди; відповідність вимогам процесуальної форми; неможливість односторонньої зміни умов угоди; можливість примусового виконання ухвали про затвердження мирової угоди; неможливість повторного пред'явлення тотожного позову до відповідача;

2) запропоновано класифікувати цивільні процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача залежно від змісту процесуальних дій позивача щодо звернення із позовними вимогами та наслідків таких дій: *попередні* – процесуальні гарантії, що реалізуються на етапі ініціювання процесу позивачем (наприклад, зустрічне забезпечення, покладення тягаря судових витрат на ініціатора судочинства, перевірка відсутності тотожних позовів); *підготовчі* (наприклад, процесуальні гарантії щодо строків і порядку подання відзиву на позов, подання зустрічного позову, доказів, та залучення третьої особи, тощо); *визначальні* (як от, процесуальні гарантії щодо впливу на результат дослідження обставин справи судом шляхом звернення до суду із клопотаннями та заяви протягом усього судового розгляду, тощо);

3) аргументовано доцільність визначати моментом початку перебігу процесуальних строків для подання відзиву (в тому числі, відзиву на уточнені, доповнені, змінені позовні вимоги), заперечень відповідача момент отримання відповідачем відповідної заяви позивача по суті справи;

4) доведено необхідність доповнення переліку підстав залишення позовної заяви без розгляду випадками, коли відповідна заява подається відповідачем щодо зустрічного позову у зв'язку з невідповідністю останнього вимогам ч. 2 ст. 193 ЦПК;

5) обґрунтовано твердження про те, що у випадку скасування в порядку перегляду судового рішення у справі, в якій мало місце зустрічне забезпечення, суд відповідної інстанції в своєму акті повинен вирішувати питання про наслідки зустрічного забезпечення. В тому числі, запропоновано законодавчо встановити можливість звернення відповідача із клопотанням про зустрічне забезпечення в усіх провадженнях по перегляду судових рішень;

6) запропоновано виокремлювати такий засіб захисту прав та інтересів відповідача, як звернення до суду про видачу захисного документу, що міститиме клопотання потенційного відповідача про відмову в прийнятті заходів забезпечення позову від позивача або про розгляд судом заяви про вжиття таких заходів виключно в судовому засіданні з присутністю заінтересованих осіб.

удосконалено:

7) дефініцію засобів захисту прав та законних інтересів відповідача в цивільному процесі як наданих цивільним процесуальним законодавством правових інструментів, які відповідач може використовувати задля відмови в задоволенні позовних вимог в повному обсязі чи в частині та/або вибуття відповідача з процесу шляхом його заміни на іншого відповідача;

8) класифікацію засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі і запропоновано залежно від суб'єктно-предметного змісту виділяти: 1) *комунітарні заходи захисту* а) спростування; б) мирова угода; в) залучення третьої особи без самотійних вимог; 2) *характерологічні заходи захисту*: а) заперечувально-захисні; б) зустрічний позов; в) забезпечувально-захисні;

9) позицію про визнання процесуальними гарантіями захисту відповідача санкцій, що застосовуються до позивача за зловживання процесуальними правами (покладення на сторону судових витрат, штраф);

10) твердження про те, що спростування є самотійним засобом захисту прав та інтересів відповідача відмінним від заперечення, оскільки воно визначається як необґрунтована доказами незгода відповідача з визначеними у позовній заяві позивачем вимогами, доказами, поясненнями, наданими позивачем та/або іншими учасниками цивільного процесу;

дістало подальшого розвитку:

11) твердження, що засоби захисту позивача та відповідача (навіть комунітарні, такі як спростування, мирова угода, залучення третьої особи без самотійних вимог) різняться, зважаючи на протилежний характер інтересів сторін, момент фактичного вступу в процес, роль в справі (напад/захист);

12) положення про необхідність запровадження права суду з найскладніших категорій справ, а також у справах, що пов'язані із значним обсягом розрахунків та доказів, зобов'язати відповідача у встановлений судом строк подати письмовий відзив на позов, в якому відповідач повинен вказати наявності заперечення проти позову, а також докази, які обґрунтовують такі заперечення відповідача проти позову;

13) тлумачення критерію очевидної безпідставності позовних вимог як підстави визнавати дії позивача зловживанням своїми процесуальними правами, що суперечать завданням цивільного судочинства, коли такий позов характеризується недобросовісними діями позивача, що має приховані протиправні цілі, спрямовані на відкриття провадження у справі щодо відповідача за надуманими, спровокованими підставами, які не пов'язані з реальним відновленням порушених цивільних прав позивача.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичні та прикладні висновки і рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – як основа для подальшого наукового дослідження проблем захисту прав та інтересів відповідача у цивільному процесі;

- у правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства щодо регламентації окремих засобів захисту прав та інтересів відповідача;

- у правозастосовній діяльності – під час розгляду судами цивільних справ;

- у освітній діяльності – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне процесуальне право», «Проблеми цивільного процесуального права», «Практика цивільного судочинства», «Теорія та практика судової юрисдикції» тощо (*Акт про реалізацію результатів наукових досліджень Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 13.02.2020 року*).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, містить отримані автором нові результати в галузі науки цивільного процесуального права, які дозволяють підвищити ефективність механізмів та засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі. Усі сформульовані положення та висновки є результатами особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Тези дисертації, ідеї та окремі висновки апробовано як доповіді на конференціях і симпозіумах міжнародного та національного рівнів: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасного публічного і приватного права (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 9 квітня 2015 року); Круглому столі «Актуальні проблеми здійснення і захисту сімейних прав» (м. Хмельницький, 30 травня 2016 року); Міжнародній науковій конференції «П'ятнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 21–22 жовтня 2016 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку держави і права»

(м. Львів, 16-17 червня 2017 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року).

Публікації. Сформульовані в дисертації положення і висновки викладено в десяти публікаціях, з яких: *п'ять* наукових статей у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України, *чотири* з яких включено до міжнародної наукометричної бази даних «Index Copernicus International» (Польща), а також у *п'яти* тезах виступів на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями та предметом дослідження. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок, з якого основного тексту – 181 сторінка. Список використаних джерел розміщено на 28 сторінках (320 найменувань), 2 додатки – на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію результатів і публікації.

Перший розділ «Гене́за захисту прав та інтересів відповідача у цивільному процесі» складається із трьох підрозділів та присвячений дослідженню теоретичних засад визначення процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, поняття та змісту захисту прав відповідача і засобів такого захисту, а також проведено класифікацію досліджених засобів.

У **підрозділі 1.1 «Процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі»** проаналізовано значення процесуальних гарантій в механізмі захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі та визначено їх поняття.

Доведено, що встановлення і застосування таких гарантій захисту сприяє досягненню основних цілей цивільного судочинства — своєчасному і правильному розгляду і вирішенню справи, що є загальною метою застосування процесуальних гарантій, однак крім того, вони націлені на захист цивільних процесуальних прав відповідача та гарантування його рівності із позивачем.

Процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача наділені такими рисами: вони повинні бути встановлені в цивільному процесуальному законодавстві, як засоби, що забезпечують ефективне провадження по кожній справі; в таких нормах повинні бути прописані види процесуальних дій, допустимих для досягнення сприятливих цілей, на які націлені відповідні процесуальні гарантії.

Дослідження окремих процесуальних гарантій захисту прав та інтересів відповідача дало підстави зробити висновок про відсутність в ЦПК України таких оціночних категорій як очевидність безпідставності, спір про право, достатність доказів, необґрунтованість позову. Такі поняття могли б деталізувати розуміння необґрунтованості позовів, в тому числі, в світлі механізму процесуальних гарантій захисту прав відповідача від позову, оскільки крім відзиву на позов і зустрінутого позову ЦПК України для відповідача більш не містить дієвих засобів захисту від необґрунтованих позовів, окрім компенсаторних механізмів з відшкодування завданої такими позовами шкоди.

Доведено позицію про необхідність законодавчої регламентації права суду покласти на позивача (позивачів) судові витрати відповідача (відповідачів) повністю або частково у випадку залишення заяви позивача (позивачів) без розгляду у зв'язку із пред'явленням декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або поданням декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав.

Встановлено, що класифікації процесуальних гарантій в цивільному процесі носять досить умовний характер у зв'язку із тим, що їх реалізація багато в чому залежить власне від самого суду, оскільки процесуальні гарантії безпосередньо діями їх адресатів не реалізуються. Однак виокремлення певного набору представлених законодавством відповідачеві гарантій захисту його прав та інтересів сприятиме більш комплексному розумінню змісту його прав, а також подальшому науковому осмисленню такої категорії як гарантії захисту прав та інтересів відповідача.

У підрозділі 1.2 «Поняття та засоби захисту прав та інтересів відповідача» сформульовано специфіку змісту захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі та особливості змісту засобів такого захисту.

Доведено позицію про те, що для успішного захисту відповідача важливими також є ті дії, які він вчинив чи мав би вчинити до моменту звернення позивача із позовом. Такі дії будуть носити превентивний характер і спрямовуватимуться на забезпечення юридичної безпеки суб'єкта цивільного обороту (потенційного відповідача): належне з правової точки зору оформлення правовідносин; відповідальне виконання своїх зобов'язань, що виникають із цивільних правовідносин; збереження та формування комплексу доказових фактів, які зможе використати відповідач у випадку пред'явлення до нього позовних вимог; вирішення питання про забезпечення позасудових механізмів вирішення спорів. Незважаючи на те, що такі дії не можуть бути повною мірою визнані складовою механізмів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, оскільки вони реалізуються до моменту звернення позивача до суду, однак вони можуть мінімізувати розмір та обсяг позовних вимог, повпливати на збір та якість доказів, представлених відповідачем при розгляді справи в суді, а тому можуть бути віднесені до передумов такого захисту.

Визначено особливості мети захисту прав та інтересів відповідача, що може полягати у повній або частковій відмові в задоволенні вимог позивача,

зменшенні розміру таких позовних вимог, заміні на іншого відповідача або ж залучення співвідповідача.

Підрозділ 1.3 «Класифікація засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі» присвячено напрацюванню класифікаційних критеріїв та системи засобів захисту прав та інтересів відповідача.

Встановлено, що незважаючи на увагу науковців до окремих засобів захисту відповідача, їх класифікація зазвичай зводиться лише до переліку існуючих видів, або ж до поділу їх за однаковими ознаками на матеріальна і процесуальні, загальні і спеціальні, основні та додаткові. До числа використовуваних критеріїв варто віднести поширеність визнання такого засобу захисту в літературі, закріпленість засобів в законодавстві, односторонній або двосторонній характер захисної діяльності.

В результаті проведеного дослідження обґрунтовано доцільність розмежування як окремих засобів захисту прав та інтересів відповідача — спростування та заперечення, що обумовлено не тільки семантикою та значенням вказаних понять, але і обсягом повноважень, що вкладається у зміст кожного з них.

Аргументовано недоцільність віднесення до самостійних засобів захисту оскарження, заяви та клопотання, зважаючи на те, що такі дії відповідача за своєю природою є способами оформлення звернення до суду, об'єктивують його, при цьому, зміст їх настільки різноманітний, наскільки варіативними можуть бути ситуації у кожному провадженні.

За результатами проведеного дослідження запропоновано класифікацію засобів захисту відповідача залежно від суб'єктно-предметного змісту на *комунітарні*, що притаманні як позивачеві, так і відповідачеві, та *характерологічні* (притаманні лише одній стороні). Обґрунтовано позицію про недоцільність називати комунітарні засоби захисту загальними, бо залежно від сторони, вони мають свої особливості, залишаючись лише схожими (подібними) в загальних рисах і в способах їх застосування.

Другий розділ «Зміст та особливості застосування комунітарних засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі» складається із трьох підрозділів, у яких розкриваються особливості окремих видів заходів захисту прав та інтересів відповідача, таких як спростування та мирова угода, залучення третьої особи без самостійних вимог.

У підрозділі 2.1 «Спростування як засіб захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі» охарактеризовано доцільність та підстави виокремлення такого засобу захисту.

Аргументовано позицію про те, що спростування доцільно вважати специфічним засобом захисту відповідача, що полягає у його первісній реакції, коли він не погоджується із заявленими позивачем вимогами або ж доказами, наданими іншими учасниками процесу.

Доведено необґрунтованість наукових позицій, що відкидають значення спростування тільки на підставі того, що за допомогою лише такого засобу відповідач не може домогтися вирішення спору з бажаним для нього результатом, зважаючи на те, що використання будь-якого із можливих засобів

захисту прав та інтересів відповідача самого по собі не буде гарантувати йому досягнення мети такого використання.

Як у випадку, коли відповідач не спростовує позовні вимоги, так і у випадку, коли він повідомляє про таке спростування, досить часто воно не підкріплюється жодними мотивованими поясненнями і може лише виражати особисте ставлення відповідача до заявленого позову. Огляд практики вирішення судами цивільних справ показує, що використання відповідачем такої позиції в процесі є досить поширеним.

Спростування досить часто може призводити до того, що відповідачем може бути подано клопотання, яким не оскаржуються позовні вимоги прямо, але вказується на інші обставини, що можуть вплинути на кінцевий результат судочинства. Відповідач має право вказати на неправильне обґрунтування позивачем своїх вимог, обмежуючись при цьому спростуванням факту або правових доводів. При цьому неподання доказів не є можливим критерієм, що розмежовує спростування та інші засоби захисту відповідача (зокрема, відзив на позов), оскільки первісним є неподання підстав позиції незгоди з позовом, а неподання доказів є вже наслідком останнього.

У підрозділі 2.2 «Особливості та зміст мирової угоди як засобу захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі» систематизовано наукові погляди щодо змісту та правової природи мирової угоди в межах досліджуваної теми.

Укладення мирової угоди передбачає від позивача та відповідача матеріально-правових та процесуальних поступок. При чому матеріально-правові поступки будуть мати місце навіть за умови подання зустрічного позову. Однак поступки відповідача в процесуальному сенсі при мировій угоді будуть полягати у відмові від інших засобів захисту, крім тієї частини позовних вимог, які не будуть охоплені мировою угодою. Навіть якщо за результатами укладення мирової угоди обсяг позовних вимог до відповідача зменшується або ж змінюється іншою позовною вимогою, функція захисту для відповідача виконана.

Мирова угода – є спеціальним засобом захисту відповідача від позову, що виключає можливість застосування інших засобів захисту щодо предмету спору, укладена в добровільному порядку шляхом взаємних поступок з метою вирішення спору, який виник між сторонами, затверджується судом.

За результатами проведеного дослідження виокремлено спеціальні ознаки мирової угоди як засобу захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, що демонструють її важливість в механізмі захисту прав та інтересів відповідача та відрізняють її від мирової угоди в контексті цивільно-правового розуміння договору та засобу захисту, який є типовим також для позивача.

У підрозділі 2.3 «Залучення третьої особи як засіб захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі» з'ясовано, що інтерес відповідача та третьої особи без самостійних вимог, яку він залучає, у результатах вирішення первісного позову здебільшого має ідентичну природу і може носити матеріально-правовий або ж публічний характер.

У дослідженні не підтримується позиція про можливість участі третіх осіб без самостійних вимог в мировій угоді, яка може бути укладена між позивачем та відповідачем, при чому не виключаючи можливості участі третьої особи в укладенні такої угоди, але лише в тій частині, що стосується її матеріально-правового інтересу і лише в межах висловленої позиції для суду, коли останній буде таку мирову угоду затверджувати. В свою чергу, заперечення третьої особи щодо укладення мирової угоди могли б бути враховані судом при постановленні відповідного рішення, і якщо обґрунтування такого заперечення третьої особи було б достатньо, суд міг би відмовити в затвердженні такої угоди.

Третій розділ «Особливості характерологічних засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі» складається із трьох підрозділів, у яких здійснюється аналіз окремих засобів захисту прав та інтересів відповідача в межах характерологічної групи засобів.

У підрозділі 3.1 *«Заперечувально-захисні засоби захисту відповідача»* з'ясовано, що важливість виокремлення заперечувально-захисних засобів захисту відповідача проти позову обумовлена наслідками їх застосування для вирішення справи по суті. В цьому контексті набуває значення не лише відзив на позов, як такий додаткового значення як ефективний засіб захисту набуває часткове визнання відповідачем позову, оскільки таке визнання може міститись як в самому відзиві, так і може бути заявлене відповідачем до моменту постановлення рішення у справі. Подання відзиву відповідачем є певним протиставленням заявленим у позові вимогам. Заперечуючи проти позову, відповідач може посилатись на незаконність позовних вимог, їх повну або часткову необґрунтованість, а також доводити відсутність у позивача права на звернення до суду. Надання обґрунтованого судом строку для подання відзиву дає можливість відповідачу ознайомитися з предметом та підставами заявленого позову, тими доказами, якими оперує позивач, а також обставинами, які обґрунтовують його вимоги. Тому важливо, щоб строк на відзив був достатнім та обґрунтованим.

Зважаючи на важливість права на часткове визнання відповідачем позовних вимог в контексті змагальності цивільного процесу, важливим є встановлення наслідків такого визнання для невизнаної частини позову. Зважаючи на те, що визнати позов в частині відповідач має право до моменту постановлення рішення у справі, обґрунтовано необхідність обов'язку подання письмового клопотання про таке визнання, що пояснюється складністю вірного встановлення обсягу такого визнання.

У підрозділі 3.2 *«Зустрічний позов як процесуальний засіб захисту прав та інтересів прав та інтересів відповідача в цивільному процесі»* в результаті аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання права на відповідача на зустрічний позов доведено, що зустрічний позов необхідно розглядати як самостійну вимогу відповідача до позивача, яка пред'являється для спільного розгляду з первісним позовом. В такій ситуації відповідач набуває подвійного статусу учасника правового конфлікту, що не означає трансформацію його статусу з відповідача у позивача.

Наслідком зловживання відповідачем правом на зустрічний позов є застосування до нього таких самих заходів впливу з боку суду, як і до позивача, який зловживає своїм правом на позов через необґрунтовані безпідставні позови.

В роботі запропоновано з метою захисту прав та законних інтересів відповідача, економії часу, пропорційності розподілу судових витрат, уточнити норми ст. 141 ЦПК України, закріпивши пропорційність розподілу судових витрат, в тому числі за зустрічним позовом.

Підрозділ 3.3 «*Забезпечувально-захисні заходи захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі*» присвячено аналізу змісту засобів захисту прав та інтересів відповідача, які можуть ним бути використані у випадках, коли позивач звертається до суду із вимогою про забезпечення позову.

Важливим у зв'язку із цим є право відповідача на скасування заходів по забезпеченню позову, що може бути пояснено такими підставами: необґрунтованістю реальної загрози невиконання рішення суду першої інстанції; фактами неодноразового звернення позивачем до суду із «штучними» позовами з метою накладення арешту на майно відповідача; не поданням до суду позовної заяви у встановленим законом строк; досягненням домовленості між сторонами про вирішення спору в позасудовому порядку; обранням неналежного способу забезпечення позову; неспівмірністю вартості забезпечення позову і позовних вимог тощо.

Регламентація зустрічного забезпечення має подвійне функціональне навантаження — захисне (для відповідача) та стимулююче (для позивача).

Необґрунтованою визнається позиція національного цивільного процесуального законодавства, що по суті прирівнює вторинне зустрічне забезпечення до заміни засобів забезпечення позову, що обмежує відповідача у виборі засобів зустрічного забезпечення, у зв'язку із чим запропоновано регламентувати право відповідача за своєю ініціативою звернутись із клопотанням до суду із зустрічним забезпеченням позову шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі вимог позивача або надання гарантії банку на таку суму.

На підставі аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання запропоновано визнавати забезпечувально-захисним заходом захисту прав та інтересів відповідача подання ним клопотання («захисного документу») про відмову в прийнятті поданих позивачем заходів забезпечення позову або про розгляд судом заяви про вжиття таких заходів виключно в судовому засіданні. Такий «захисний документ» не позбавлятиме права позивача подати заяву про забезпечення позову до подання позовної заяви або ж процесу розгляду справи по суті, але надасть додаткові гарантії потенційному відповідачеві в участі при вирішенні цього питання та буде потребувати додаткової аргументації своєї заяви про забезпечення з боку позивача. Однак впровадження в національне цивільне процесуальне законодавство зазначеного засобу захисту прав відповідача, повинно здійснюватися з деякими обмеженнями, що відповідають цілям і завданням цивільного судочинства, а також потребам правозастосовної практики, зокрема, надання відповідачу права пред'явити до суду захисний

документ не повинно суперечити такій важливій характеристиці заходів забезпечення позову, як їх невідкладний характер, а також важливим є встановлення факту попереднього претензійного порядку вирішення спору між сторонами.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні вирішено важливе наукове завдання, що полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні питань захисту прав та інтересів відповідача у цивільному процесі, а також удосконалення національного правового регулювання у вказаній сфері, у результаті чого сформульовано такі висновки та рекомендації.

1. Проведене дослідження процесуальних гарантій захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі дало підстави вважати, що такі гарантії мають двоскладовий зміст: нормативну основу і процесуальні дії з реалізації правових приписів. В свою чергу нормативна основа досліджуваних гарантій складається з нормативно-правових засобів, встановлених цивільному процесуальному законодавстві.

Процесуальні дії адресатів процесуальних норм щодо реалізації правових засобів, встановлених процесуальним законодавством, повинні бути включені в процесуальні гарантії, оскільки без активних дій таких суб'єктів процесуальних правовідносин неможливе досягнення кінцевої мети дії процесуальних гарантій — цілей і завдань цивільного судочинства. Переважна більшість процесуальних гарантій захисту прав та інтересів відповідача в результаті залежать від процесуальної активності суду.

У дослідженні встановлено, що процесуальні гарантії захисту прав відповідача присутні на кожній стадії вчинення процесуальних дій: від відкриття провадження у справі до власне постановлення рішення у справі, його оскарження, з огляду на це проведено класифікацію процесуальних гарантій захисту прав та інтересів відповідача.

Констатовано, що частиною із вказаних процесуальних гарантій наділений також і позивач (щодо укладення мирової угоди, оскарження процесуальних дій суду, залучення третьої особи тощо), однак в більшості випадків вони мають свої особливості із застосування та правових наслідків для прав та обов'язків кожного із вказаних учасників, зважаючи на протилежний характер інтересів сторін, момент фактичного вступу в процес, роль в справі (напад/захист) тощо.

2. Засобами захисту прав та законних інтересів відповідача в цивільному процесі визначено надані цивільним процесуальним законодавством правові інструменти, які він може використовувати задля відмови в задоволенні позовних вимог в повному обсязі чи в частині та/або вибуття відповідача з процесу шляхом його заміни на іншого відповідача.

Реалізація права відповідача на захист має свою специфіку, яка обумовлюється процесуальною роллю особи, до якої пред'явлено матеріально-правову вимогу, що має бути вирішена юрисдикційними органами в межах цивільної справи.

Встановивши зміст поняття захисту прав та інтересів відповідача та засобів такого захисту, зроблено висновок, що такий захист доцільно розглядати, в тому числі, через призму цілеспрямованої діяльності відповідача в умовах правового конфлікту, який виникає і розвивається в межах позовного провадження.

3. Напрацювання класифікаційних критеріїв розмежування засобів захисту прав та інтересів відповідача дало підстави стверджувати, що важливість дослідження видових характеристик засобів захисту відповідача в цивільному процесі пролягає не тільки в науковій площині, тому варто говорити не лише про їх перелік чи систематизацію, а розуміння через призму видових ознак, можливості та доцільності застосування тих чи інших засобів разом чи ізольовано. За результатами проведеного дослідження запропоновано класифікацію засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі залежно від суб'єктно-предметного змісту, що поділяє їх на *комунітарні* та *характерологічні*.

4. Характеристика спростування як типового засобу захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, дала змогу визначити його поняття та зробити висновок про його важливість в механізмі захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі.

До спростування фактів відповідач вдається у випадках, коли позивач не подає доказів підстави позову. Спростування як засіб захисту відповідача може стосуватись не тільки самих позовних вимог, але й пояснень та доказів, що надаються іншими учасниками процесу.

5. В результаті проведеного дослідження особливостей мирової угоди в цивільному процесі, аргументовано, що мирова угода, незалежно від того, що відповідач в частині погоджується із змістом позовних вимог, є ефективним засобом його захисту.

Мирова угода визначена як комунітарний (притаманний обом сторонам) засіб захисту прав та інтересів відповідача від позову, що виключає можливість застосування інших засобів захисту щодо предмету спору, укладена в добровільному порядку шляхом взаємних поступок з метою вирішення спору, який виник між сторонами, затверджується судом.

Доведено, що мирова угода як засіб захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, характеризується специфічними ознаками, як-от: наявність гарантій захисту інтересів відповідача; справедливий баланс між первинними позиціями сторін та умовами мирової угоди; неможливість односторонньої зміни умов угоди; неможливість повторного пред'явлення тотожного позову до відповідача тощо.

6. Аналіз правових підстав та наслідків залучення третьої особи як комунітарного засобу захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі дав підстави стверджувати про доцільність захисту відповідача шляхом залучення третьої особи пояснюється також самотійним характером захисту третьої особи без самотійних вимог у процесі. Задоволення позову до відповідача не може безумовно означати для нього задоволення його регресних вимог до третьої особи, так само як і залучення відповідачем третьої особи і

звернення до неї регресних вимог не означатиме звільнення відповідача від відповідальності та її перенесення на третю особу. У задоволенні позовних вимог за початковим позовом може бути відмовлено і з інших підстав і тоді регресні вимоги втрачають свій зміст.

У роботі обґрунтовано доцільність регламентації можливості суду на розгляд в межах одного провадження первісного позову до відповідача і регресного позову відповідача до третьої особи без самостійних вимог, а також за потреби позову такої третьої особи до однієї зі сторін. В результаті такого розгляду в межах одного судового рішення судом би визначалась доля основних та регресних позовних вимог.

7. Охарактеризувавши заперечувально-захисні засоби захисту відповідача в цивільному процесі, у роботі вказується на недоцільність запровадження обов'язкового подання відзиву на позов, оскільки захищати свої права є правом відповідача, а не його обов'язком і він має право самостійно обирати застосовувати чи ні той чи інший засіб захисту, вчиняти ті чи інші дії, якщо це передбачено як його права. Разом із тим на підставі аналізу цивільного процесуального законодавства окремих країн (Молдова, Білорусь, Грузія, Литва, Латвія, Великобританія, з метою вирішення завдань своєчасного розгляду і вирішення судами цивільних справ, з'ясування судом реальних позицій відповідача за позовом, належного здійснення права позивача та відповідача на захист їх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, запропоновано законодавчо регламентувати дискреційні повноваження суду у найскладніших категоріях справ, а також у справах, що пов'язані із значним обсягом розрахунків та доказів, зобов'язувати відповідача у встановлений судом строк подати письмовий відгук на позов, в якому відповідач повинен вказати за наявності заперечення проти позову, а також докази, які обґрунтовують такі заперечення відповідача проти позову.

8. Виокремлення специфіки зустрічного позову як процесуального засобу захисту відповідача в цивільному процесі в межах дисертаційного дослідження дало змогу зробити висновок про те, що зустрічний позов з своєю суттю є не лише засобом захисту відповідача проти первісного позову, але й одночасно процесуальним засобом задоволення вимог відповідача до позивача. У зв'язку із цим зустрічний позов є самостійним важливим засобом захисту прав та інтересів відповідача, відповідно можливість подання зустрічного позову є однієї із процесуальних гарантій прав відповідача в цивільному процесі.

Обґрунтовано доцільність законодавчої регламентації таких підстав залишення зустрічної позовної заяви без розгляду за результатами розгляду справи по суті, як не пов'язаність останньої із первісним позовом і не відповідність вимогам ч. 2 ст. 193 ЦПК України, що дозволить відповідачеві звернутись до позивача із тими самими позовними вимогами в межах іншого провадження, а також, зважаючи на обставини справи, може призвести до перерозподілу судових витрат.

9. Встановивши правові механізми забезпечувально-захисних заходів захисту прав та інтересів відповідача, наголошується, що захист прав та інтересів відповідача при вжитті заходів щодо забезпечення позову є

комплексом врегульованих цивільним процесуальним законом заходів, спрямованих на охорону прав і законних інтересів особи, щодо якої приймаються такі заходи. До таких заходів віднесено право на скасування заходів по забезпеченню позову, зустрічне забезпечення, право на відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, а також звернення до суду за захисним документом.

В межах дослідження проаналізовано особливості первинного (в інтересах відповідача) і вторинного (в інтересах позивача) зустрічного забезпечення.

Встановлено, що відшкодування збитків відповідача, завдані забезпеченням позову, не можна визнавати відповідальністю позивача за необґрунтоване клопотання перед судом про таке забезпечення, а воно є заходом захисту прав відповідача, що може бути застосований лише за таких умов: а) позивачу повністю або частково відмовлено в задоволенні позову; б) відповідне рішення набрало законної сили; в) встановлено безпосередній зв'язок між спричиненими збитками та накладеними заходами забезпечення позову.

10. За результатами проведеного дослідження запропоновано внести такі зміни та доповнення до ЦПК України:

1) викласти ч. 1 ст. 141 ЦПК України в такій редакції: «1. Судовий збір покладається на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог, в тому числі за зустрічним позовом»;

2) доповнити статтю 141 ЦПК України частиною 2¹ такого змісту: «Інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи в частині зустрічного позову покладаються на учасників за правилами, визначеними ч. 2 цієї статті»;

3) доповнити статтю 141 ЦПК України частиною 9¹ такого змісту: «У випадку залишення заяви позивача (позивачів) без розгляду у зв'язку із розглядом декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав суд може покласти на позивача судові витрати відповідача (відповідачів) повністю або частково»;

4) пункт 4 статті 156 ЦПК України викласти в такій редакції: «У разі вжиття судом заходів забезпечення позову про стягнення грошової суми відповідач (інша особа) може за своєю ініціативою звернутись до суду із зустрічним забезпеченням позову шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі вимог позивача або надання гарантії банку на таку суму»;

6) викласти пункт 12 частиною 2 статті 197 ЦПК України в такій редакції: «встановлює строки для подання відповіді на відзив, заперечення, відзиву на уточнені позовні вимоги»;

7) доповнити п. 5 ч. 5 статті 198 ЦПК України такого змісту: «надання відповідачу строку на підготовку відзиву на уточнені, змінені позовні вимоги»;

8) доповнити статтю 198 ЦПК України ч. 5¹ такого змісту: «Відзив на уточнені, змінені позовні вимоги подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з отримання відповідачем ухвали про продовження строку проведення підготовчого судового засідання».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лабань О. О. Захист прав та інтересів відповідача під час забезпечення позову в цивільному судочинстві. *Науковий вісник публічного та приватного прав*. 2019. Випуск 3, том 2. С. 84-89. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).
2. Лабань О. О. Зустрічний позов як спеціальний засіб захисту прав та інтересів відповідача. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 125-127. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).
3. Лабань О. О. Поняття та значення захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі. *Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2019. Випуск 58. Том 1. С. 124-127. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).
4. Лабань О. О. Мирова угода як спеціальний засіб захисту прав та інтересів відповідача. *Юридичний бюлетень*. 2019. Випуск 10. С. 67-73. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).
5. Лабань О. О. Правова природа спростування як засобу захисту відповідача проти позову. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Випуск 7. Спецвипуск. С. 20-24.
6. Лабань Е. А. К вопросу о классификации способов защиты прав и интересов ответчика в гражданском процессе. *Актуальные проблемы современного публичного и частного права : материалы международной научно-практической конференции (Минск, 9 апреля 2015 г.)* / [редкол. : Г.А. Короленок, Т.С. Таранова (отв. ред.) и др.] ; Белорус. гос. экон. ун-т. Минск : Экоперспектива, 2015. С. 143-145.
7. Лабань О. О. Зустрічний позов як спеціальний спосіб захисту у справах про поділ майна подружжя. *Актуальні проблеми здійснення і захисту сімейних прав : збірник наукових праць за матеріалами Круглого столу (м. Хмельницький, 30 травня 2016 року)*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 75-78.
8. Лабань О. О. Особливості розмежування зустрічного позову та заперечення проти позову як способів захисту відповідача. *Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції «П'ятнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 21–22 жовтня 2016 року): [у 2-х част.]*. Частина друга. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 174-176.
9. Лабань О. О. Процесуальна рівність сторін як загальна засада забезпечення захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі. *Сучасний стан та перспективи розвитку держави і права : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 16-17 червня 2017 року)*. Львів. С. 56-58.

10. *Лабань О. О.* До питання про зміст процесуальних прав відповідача. *Конституційні цінності : правова природа та практика реалізації* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року). [у 2-х част.]. Частина 1. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. С. 270-273.

АНОТАЦІЯ

Лабань О.О. Захист прав та інтересів відповідача у цивільному процесі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. – Хмельницький, 2020.

У дисертаційній роботі вперше в теорії цивільного процесуального права здійснено комплексний аналіз механізмів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, що дало можливість визначити недоліки законодавчої регламентації належних йому засобів захисту. У роботі досліджено процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі, встановлено зміст поняття захисту прав та інтересів відповідача та засобів такого захисту, а також напрацьовано класифікацію таких засобів.

У дослідженні визначено особливості мети захисту прав та інтересів відповідача, що може полягати у повній або частковій відмові в задоволенні вимог позивача, зменшенні розміру таких позовних вимог, заміні на іншого відповідача або ж залучення співвідповідача.

Обґрунтовано доцільність визначати мирову угоду засобом захисту прав та інтересів відповідача, якому притаманні такі ознаки: пов'язаність її сторін певними суб'єктивними правами і обов'язками по відношенню одна до одної; передумовою укладення мирової угоди є звернення до суду із позовними вимогами; метою врегулювання спору в змісті мирової угоди є закріплення результатів досягнутого компромісу у вигляді цивільно-правової угоди; неможливість застосування відповідачем інших засобів захисту щодо предмету спору; взаємність поступок сторін мирової угоди; особлива форма погодження мирової угоди; можливість примусового виконання ухвали про затвердження мирової угоди.

З'ясовано необхідність законодавчої регламентації встановлення строків для відзиву на уточнені позовні вимоги, який має бути встановлений судом і не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня постановлення ухвали про продовження строку проведення підготовчого судового засідання.

Визначено напрямки удосконалення цивільного процесуального законодавства щодо регламентації захисних засобів відповідача та сформульовано конкретні пропозиції щодо внесення змін в частині врегулювання відносин у досліджуваній сфері.

Ключові слова: відповідач, судовий розгляд, цивільний процес, засоби захисту відповідача, зустрічний позов, спростування, заперечення, мирова угода, залучення третьої особи без самостійних вимог, відзив на позов, зустрічне забезпечення, визнання позову.

АННОТАЦІЯ

Лабань Е.А. Защита прав и интересов ответчика в гражданском процессе. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право». – Хмельницкий университет управления и права имени Леонида Юзькова. – Хмельницкий, 2020.

В диссертационной работе впервые в теории гражданского процессуального права осуществлен комплексный анализ механизмов защиты прав и интересов ответчика в гражданском процессе, что позволило определить недостатки законодательной регламентации принадлежащих ему средств защиты.

В исследовании определены особенности цели защиты прав и интересов ответчика, что может заключаться в полном или частичном отказе в удовлетворении требований истца, уменьшении размера таких исковых требований, замене на другого ответчика или привлечения соответчика.

Обоснована целесообразность определять мировое соглашение средством защиты прав и интересов ответчика, которому присущи следующие признаки: связанность ее сторон определенными субъективными правами и обязанностями по отношению друг к другу; предпосылкой заключения мирового соглашения является обращение в суд с исковыми требованиями; целью урегулирования спора в смысле мирового соглашения является закрепление результатов достигнутого компромисса в виде гражданско-правовой сделки; невозможность применения ответчиком других средств защиты относительно предмета спора; взаимность уступок сторон мирового соглашения; особая форма согласования мирового соглашения; возможность принудительного исполнения определения об утверждении мирового соглашения.

Определены направления совершенствования гражданского процессуального законодательства по регламентации защитных средств ответчика и сформулированы конкретные предложения по внесению изменений в части урегулирования отношений в исследуемой сфере.

Ключевые слова: ответчик, судебное разбирательство, гражданский процесс, средства защиты ответчика, встречный иск, отрицание, возражения, мировое соглашение, привлечение третьего лица без самостоятельных требований, отзыв на иск, встречный обеспечения, признание иска.

SUMMARY

Laban O. Protection of the rights and interests of the defendant in civil proceedings. – The manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law Sciences. Specialty 12.00.03 «Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law». – Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law. – Khmelnytskyi, 2020.

In her dissertation work, for the first time in the theory of civil procedural law, the author carried out a comprehensive analysis of the mechanisms for protecting the rights and interests of the defendant in civil proceedings, which made it possible to determine the shortcomings of the legislative regulation of the remedies belonging to him. In her work, the author investigated procedural guarantees for the protection of the rights and interests of the defendant in civil proceedings, established the content of the concept of protection of the rights and interests of the defendant and the means of such protection, and also developed a classification of such means.

In the study, the author identified the peculiarities of the purpose of protecting the rights and interests of the defendant, which may consist in a complete or partial refusal to satisfy the plaintiff's claims, reducing the size of such claims, replacing with another defendant or bringing in a defendant.

The author justified the appropriateness of determining a settlement agreement as a means of protecting the rights and interests of the defendant, which has the following characteristics: the connection of its parties with certain subjective rights and obligations in relation to each other; the precondition for the conclusion of a settlement agreement is to apply to the court with claims; the purpose of settling the dispute in the sense of a settlement agreement is to consolidate the results of the reached compromise in the form of a civil law transaction; the failure of the defendant to apply other remedies in relation to the subject matter of the dispute; reciprocity of concessions of the parties to the settlement agreement; a special form of settlement agreement; enforceability of the definition of approval of a settlement agreement.

The author also proved the need for legislative regulation to establish deadlines for withdrawing to the updated claims, which must be established by the court and cannot be less than fifteen days from the date of the decision to extend the period of the preparatory court hearing.

In the work, the author determined the directions for improving the civil procedural legislation on the regulation of the defendant's protective equipment and formulated specific proposals for amending the settlement of relations in the area under study.

Key words: defendant, litigation, civil procedure, defendant's remedies, counterclaim, denial, objections, amicable agreement, involvement of a third party without independent claims, withdrawal of the claim, counter security, recognition of the claim.

Підписано до друку __.__.2020. Зам. № __
Обсяг 0,9 друк. арк. формат 60x90/16. Наклад – 100 прим.

Надруковано у ТОВ «Хмельницький ЦНТІ»
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36
Тел. : (0382) 65-50-96